

Karel Hengeveld,

monteur bij de P.G.E.M,
(Provinciale Geldersche Elektriciteits-
Maatschappij)

In 1938 krijgt Karel Hengeveld, monteur bij de P.G.E.M, (Provinciale Geldersche Elektriciteits-Maatschappij) uit Bredevoort, een geheime brief van de directeur van de P.G.E.M. met het verzoek om bij een eventuele inval van de Duitsers behulpzaam te zijn bij het telefoneren naar politie en rijksambtenaren om berichten door te geven aan het leger.....

Dan volgt op 10 mei 1940 de Duitse bezetting. Tijdens die bezetting denken de Duitsers dat het telefoonverkeer in de Achterhoek is lamgelegd. Maar dit is absoluut niet het geval.

In Bredevoort zijn twee PGEM-telefoonaansluitingen.

De ene aansluiting bevindt zich in de woning van monteur Karel Hengeveld, de andere in het schakelstation aan de Buninkdijk, rechts van het pad naar 'Haartmans'. Het staat daar in het bosje, pal naast de spoorbaan Doetinchem-Aalten- Winterswijk.

Een (toentertijd!) bovengrondse hoogspanningsleiding loopt vanuit Duitsland naar het schakelstation. Daar bevinden zich twee grote transformatoren. Vanaf dat gebouw loopt er een bovengrondse leiding via de nabijgelegen boerderij Haartmans naar Aalten.

Karel woont met zijn vrouw Bartje en dochters Gerda, Marie en Betsy aan de Misterstraat 38, aan de rand van Bredevoort.

Hij is actief in het latere verzet en geeft veel berichten van het verzet door via de PGEM-telefoon. Hij is geregeld in het afgelegen schakelstation te vinden. En niet alleen als 'monteur'!

Hij verzorgt er in de oorlogsjaren onder meer bemanningsleden van neergestorte geallieerde vliegtuigen, die zich geregeld in de kruipruimte van het gebouw schuilhouden. Hij brengt ze daar onder andere op gezette tijden eten. Het 'verzet' probeert vliegeniers via diverse routes weer naar Groot-Brittannië te loodsen. Ook daar houdt Hengeveld zich mee bezig. Hij spreekt echter geen Engels. Zijn oudste dochter Gerda beheerst die taal wel. Vandaar dat zij vaak met haar vader naar het transformatorhuisje meegaat om als tolk op te treden. Tijdens die gesprekken moet zij proberen zoveel mogelijk informatie te vergaren. Informatie, die hij van hen krijgt, belt Karel Hengeveld door naar het verzet. Als de kust veilig is, brengt hij ze naar de schuur van 'Pleiter' in Vragender (de oudste zoon daar, spreekt zijn talen) en daar halen de mensen van de 'pilotenlijn' Lichtenvoorde hen op, waarna het 'verzet' hen verder begeleidt richting hun thuisbasis.

Veel gegevens geeft Karel Hengeveld via één van zijn PGEM toestellen door naar Arnhem.

Veel telefoontoestellen, met verbindingen naar knooppunten in heel Gelderland en vertakkingen naar andere provincies, bevinden zich in transformatorhuisjes. De bezetters hebben geen idee van het systeem, waarbij resultaten van observatieposten in code worden doorgeseind naar centrale personen.

Boodschappen over op handen zijnde razzia's tegen Joodse burgers worden doorgegeven over het telefoonnet vanuit Doetinchem naar Aalten. Het wachtwoord is: 'De kinderwagen is onderweg'.

Op zijn beurt geeft Karel Hengeveld deze waarschuwingen door aan PGEM-'ers 'Rexwinkel' in Dinxperlo, 'Grooters' in Varsseveld en 'Raterink' in Lichtenvoorde. Ook drogist 'Lichtenberg' in Aalten wordt gebeld. Onmiddellijk worden er dan op strategische locaties posten uitgezet om na te gaan in welke richting de 'Groenen' ('Die Grüne Polizei'), zoals ze worden genoemd, hun razzia uitvoeren.